

ГРЕЦЬКА ПЕРІОДИКА В УКРАЇНІ — УКРАЇНСЬКА ГРЕКОМОВНА ПРЕСА У ГРЕЦІЇ (1917, 1919–1920): ТРАНСНАЦІОНАЛЬНЕ КОМПАРАТИВНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ

Сергій Блавацький

*науковий співробітник відділу наукових досліджень української періодики
Науково-дослідного інституту пресознавства
ЛННБ України ім. В. Стефаника, канд. наук із соціальних комунікацій*

Маркіян Домбровський

*доцент кафедри класичної філології Львівського національного
університету імені Івана Франка, канд. філол. наук*

Здійснено спробу транснаціонального компаративного дослідження de visu грецької періодики в Україні в 1917 р. та української грекомовної преси в Греції 1919–1920 рр. Вперше в журналістикознавчий дискурс введено такі видання: «Αναγέννησις» (Одеса, 1917) та «Ἑλληνο-Ουκρανική Επιθεώρησις» (Афіни, 1919–1920). Досліджено редакційну політику видань, визначено та проаналізовано ідеологеми, головні домінанти та детермінанти їхнього контенту.

Ключові слова: *преса, грекомовний, Україна, Греція, «Αναγέννησις», Одеса, «Ἑλληνο-Ουκρανική Επιθεώρησις», Афіни, контент, дискурс, пропаганда.*

In the paper it has been attempted to make a transnational comparative (historical and bibliographical) study de visu, on the one hand, the Greek periodicals in Ukraine in 1917, and on the other — the Ukrainian Greek-language press in Greece of 1919–1920 yrs. On the basis of their empirical (historical and bibliographical) study de visu the publications «Αναγέννησις» (Odessa, 1917) та «Ἑλληνο-Ουκρανική Επιθεώρησις» (Athens, 1919–1920) have been introduced for the first time in journalism studies discourse. The editorial policy of the periodicals has been studied and the ideologemes, main dominants and determinants of their content have been analyzed. The conclusions about functional orientation of these press publications, framing of problems have been drawn and the perspectives for forthcoming studies in the subject have been formulated.

Keywords: *press, Greek-language, periodicals, Ukraine, Greece, «Αναγέννησις», Odessa, «Ἑλληνο-Ουκρανική Επιθεώρησις», Athens, content, discourse, propaganda.*

Сделана попытка транснационального компаративного исследования de visu греческой периодики в Украине в 1917 г. и украинской грекоязычной прессы в Греции 1919–1920 гг. Впервые в журналистиковедческий дискурс на основании эмпирического (историко-библиографического исследования) de visu введено такие издания: «Αναγέννησις» (Одесса, 1917) и «Ελληνο-Ουκρανική Επιθεώρησις» (Афины, 1919–1920). Исследована редакционная политика этих изданий, определены и проанализированы идеологемы, главные доминанты и детерминанты их контента.

Ключевые слова: *пресса, грекоязычный, Украина, Греция, «Αναγέννησις», Одесса, «Ελληνο-Ουκρανική Επιθεώρησις», Афины, контент, дискурс, пропаганда.*

Актуальність тематики детермінована недостатньою дослідженістю проблематики українсько-грецьких відносин у соціально-комунікативному дискурсі, зокрема історіографії грекомовної періодики під час Першої світової війни (1914–1918), Паризької мирної конференції (1919–1920) та доби українських національно-визвольних змагань (1917–1921).

Одним із ключових факторів актуалізації цієї тематики є інтенсифікація євроінтеграційних процесів України на початку ХХІ ст. Перспективи успішного завершення європейської інтеграції залежать значною мірою і від підтримки українських євроінтеграційних прагнень країнами-членами Європейського Союзу, зокрема владою, політичними елітами, громадськими організаціями та медіа Греції. У цьому контексті актуалізується історичний досвід іншомовної інформаційно-пропагандистської й масово-комунікативної діяльності українських організацій, товариств, громадсько-політичних діячів за кордоном, зокрема на Балканському півострові впродовж національно-визвольних змагань українців (1917–1921). У цьому зв'язку варто насамперед виокремити українську грекомовну пресу.

Крім того, новочасна європейська інтеграція України та входження української науки в європейський науковий простір вносять суттєві корективи у напрями, пріоритети вітчизняних соціогуманітарних досліджень, висуваючи нові запити до української соціогуманітаристики та формуючи нові орієнтири для українських науковців. На порядку денному — транснаціональні компаративні дослідження двосторонніх відносин, кооперації і зв'язків українських

та західноєвропейських інтелектуалів, політиків, літераторів, публіцистів, журналістів, представників фінансово-економічних кіл не тільки у синхронії, а й діахронії, зокрема впродовж ХХ ст.

Актуалізація обраної проблематики отримала певне відображення й у студіях українських дослідників — головно тих науковців, які спеціалізуються на елліністиці. У цьому контексті варто виокремити низку праць: розвідки відомого українського вченого-еллініста Н. Терентьєвої (підготовлені одноосібно та у співавторстві) [11; 12], колективна праця М. Дмитрієнко, В. Литвина, В. Томазова, Л. Яковлевої, О. Яся [5], в яких містяться епізодичні відомості про культурно-просвітницьку діяльність грецької громади в Україні на початку ХХ ст., науковий збірник під загальною редакцією В. А. Смоля [14] та стаття авторства В. Кубійовича, Р. Сенкуса, А. Жуковського в «Encyclopedia of Ukraine» [17]. Із головних досліджень цієї проблематики (у пресознавчому дискурсі) варто виокремити насамперед бібліографічний покажчик С. Рубінштейна [9], студію К. Авгітідіса [1], журналістикознавчі праці С. Блавацького [2], О. Богуславського [3], А. Животка [8], О. Палькової [10], О. Уварової [13], історіографічну розвідку Д. Будкова і Д. Веденеєва [4, с. 79], енциклопедичну статтю відомого українського дослідника в еміграції В. Маркуся «The Press and information bureaus abroad» [18], в яких подано фрагментарні відомості про грекомовні пресодруки, зокрема грецьку пресу в Україні та українську грекомовну періодику в Греції доби українських національно-визвольних змагань.

Однак здебільшого у працях українських бібліографів і дослідників наявні суттєві аберації, лакуни, які потребують уточнення, коригування та відповідно доповнення, доопрацювання й пересмислення місця, ролі й значення спадщини грекомовної періодики в українсько-грецьких відносинах у ретроспективі ХХ ст. У цьому зв'язку важко не погодитися з тезою авторів навчального посібника — Н. Терентьєвої та К. Балабанової, що «в наукових працях та розвідках істориків ХІХ і ХХ століття є чимало лакун, а в окремих випадках мають місце відступ від істини, замовчування важливих фактів чи вибіркове висвітлення подій...» [12, с. 5]. Можна доповнити твердження цих вчених, що на сучасному етапі розвитку елліністичних студій особливе значення

мають не тільки узагальнюючі, синтезуючі праці, які презентують загальний ретроспективний погляд на історію грецьких громад в Україні, а й транснаціональні компаративні аналітичні дослідження як у синхронії, так і в діахронії грецько-українських відносин.

Об'єкт дослідження — грецька періодика в Україні та українська грекомовна преса в Греції доби українських національно-визвольних змагань. **Предмет** дослідження — генеза, формування, специфіка функціонування, контент й редакційна політика цих пресодруків. **Хронологічні межі:** 1917, 1919–1920 рр.

Мета статті — здійснити ідентифікацію, хронологізацію, систематизацію та класифікацію масиву грецької преси України, зокрема Одеси, та української грекомовної преси в Греції зазначеного періоду, проаналізувати домінанти та детермінанти її контенту й редакційну політику. У розвідці використано комплекс теоретичних, емпіричних і загальнологічних методів. Провідними методами у методології дослідження є загальнологічні (індукція, синтез), описовий, конкретно-історичний, кластерний і головно компаративний аналіз.

Наукова новизна полягає в тому, що вперше в журналістико-кознавчий та бібліографічний дискурси вводяться нові відомості про грекомовну періодику — грецьку пресу в Україні та українську грекомовну пресу в Греції. Операціоналізація результатів дослідження цих видань здійснена на основі історико-бібліографічного дослідження *de visu*.

Виклад проблематики розвідки із точки зору хронологізації результатів дослідження доцільно розпочати з розгляду та аналізу тижневика під промовистою назвою «Αναγέννησις» [«Відродження»], яку видавали представники грецької громади в Одесі 1917 р. Варто зауважити, що на початку ХХ ст. в цьому місті, за відомостями провідного дослідника видавничої діяльності греків К. Авгітідіса, виходило п'ять грецьких видань: «Κόσμος» [«Світ»] (1906–1913), «Φώς» [«Світло»] (1909–1911), «Ελληνικός Αστὴρ» [«Грецька Зоря»] (1913–1916), «Ἠλιος» [«Сонце»] (1916–1917), «Αναγέννησις» [«Відродження»] (1917) [1, с. 57].

Як вдалося з'ясувати, суспільно-політичний часопис «Αναγέννησις» видавали представники грецької діаспори в Одесі в завершальний

етап т. зв. національного розколу в Греції — протистояння між офіційною владою короля Константина I і самопроголошеним Тимчасовим національним урядом в Салоніках на чолі з Е. Венізелосом. Відповідальним редактором широкоформатного тижневика був Г. Аладзідіс, керівництво видання здійснював «комітет чотирьох». Газета тиражувалася в «Грецькій друкарні» — головній поліграфічній установі грецької громади Одеси, яка була центром книго- та пресовидавничої діяльності одеських греків початку ХХ ст. У рамках історико-бібліографічного дослідження визначилося, що упродовж 1917 р. побачило світ 23 числа*. Перший номер цього громадсько-політичного часопису вийшов 30 квітня 1917 р., а останній наявний (№ 23) датовано 4 жовтня 1917 р. Газета видавалася грецькою мовою (катаревусою з елементами димотики).

Редакційна політика «*Αναγέννησις*», як з'ясувалося на основі емпіричного (контент-аналізу) дослідження цього видання, була спрямована насамперед на висвітлення і пропагування позиції й діяльності уряду Венізелоса та забезпечення йому підтримки греків Російської імперії, зокрема Одеси. В ідеологічній орієнтації, політичному спрямуванні газети експліцитно простежувалася елліноцентричність.

Проаналізувавши редакційну політику та здійснивши всебічний контент-аналіз змістово-тематичного наповнення цього видання, ми визначили головні домінанти та детермінанти його контенту. Провідне місце на сторінках тижневика займало висвітлення актуальних внутрішньополітичних подій у тогочасній грецькій державі, зокрема боротьба Тимчасового національного уряду в Салоніках за владу. Спочатку головний зміст публікацій цієї тематики полягав у відображенні та аналізі діяльності й позицій тимчасового уряду Е. Венізелоса і критиці короля [19; 20]. Венізелізм як тогочасний політичний феномен Греції, персоніфікований вияв давньої «Великої Ідеї Панеллінізму» розглянуто в статті «*Αυτί χρονογραφήματος*» [21], в якій експлікувалася генеза й тогочасна форма цієї ідеї. У цьому контексті на шпальтах газети розкривався шлях Тимчасового уряду до влади (наприклад:

* Наявні у фонді Одеської національної наукової бібліотеки України ім. М. Горького (1917. — № 1-23).

повідомлення про повстання на о. Закинт з опублікованим зверненням Е. Венізелоса до народного комітету повстанців [22]; стаття про відмову від престолу короля [23]).

У часописі також висвітлено питання офіційного представництва в Росії Тимчасового уряду в Салоніках — тут вміщено повідомлення нової адреси Грецького генерального консульства Тимчасового національного уряду Салонік в Одесі та про визнання Росією представника цього уряду (у № 2), про відкриття грецького консульства в Євпаторії (у № 3), вимога нового офіційного грецького уряду до роялістського генерального консула в Одесі Стеллакиса передати повноваження венізелістському консулу Капсамбелісу (у № 13).

На сторінках газети знайшли відображення політичні трансформації у тогочасній Греції, зокрема прихід до влади, формування та функціонування офіційного уряду Венізелоса у червні 1917 р. У цьому контексті у виданні опубліковано низку проблемних статей [24], у якій проаналізовано передумови, причини, перебіг та завершення кризи. Цьому ж питанню присвячено публікацію про Е. Венізелоса і Константина I [25], де здійснено спробу порівняльного аналізу позицій і діяльності двох ключових державних діячів.

Майже в усіх номерах газети у низці портретних нарисів особливу увагу приділено особистості самого Е. Венізелоса [26; 27].

Суттєвий масив публікацій на сторінках видання присвячено огляду громадського життя грецької діаспори, зокрема українських (одеських) греків у Російській імперії. Матеріали цієї тематики насамперед пропагували ідею єднання греків колишньої Російської імперії та світу в єдиному грецькому руслі, що координував би свої дії з грецькою державою Венізелоса і підтримував би греків в їхньому державотворчому процесі на Батьківщині — в Елладі. У цьому контексті центральне місце займало питання спочатку підготовки, організації, а згодом і висвітлення роботи Загального з'їзду греків Росії, який відбувся у Таганрозі 29 червня — 10 липня 1917 р. [28]. Повідомлення та звіти про діяльність з'їзду подавалися також під двома рубриками: «Όλα τα ψηφίσματα του εν Ταϊρανίω πρώτου πανελληνίου Συνεδρίου» [«Усі рішення Першого загального з'їзду греків Росії в Таганрозі»] і «Γράμματα εκ Ταϊρανίου: όλα αι λεπτομέρεια

του πρώτου πανελληνίου εν Ρωσσία Συνεδρίου» [«Листи з Таганрога: усі подробиці Першого загального з'їзду греків Росії»].

Газета інформувала також про діяльність грецьких товариств і громад, серед яких найбільше уваги приділено товариству «Νέα Ζωή» [«Нове життя»], меншою мірою — «Ελληνική φοιτητική ένωση» [«Грецькому студентському об'єднанню»], літературно-мистецькому товариству «Απόλλων» [«Аполлон»] у Севастополі. На сторінках видання опубліковано низку матеріалів про грецькі школи в різних регіонах колишньої Російської імперії [29], а також висвітлено також різні аспекти функціонування громад Феодосії [30], Армавіра [31], Тифліса, Суліни, Галаца. Особливе місце у виданні займали публікації про критичне становище понтійських греків [32-34] та біженців [35] тощо.

У газеті публікувалися зведення повідомлень із «грецького фронту» Першої світової війни, а також статті щодо перспектив Греції у випадку перемоги Німеччини, претензій Греції на Північний Епір, участі у війні США, мирних ініціатив Папи Римського і реакції на них Центральних держав (у № 21), умов миру, пропонованих лейбористами у Великій Британії, тощо. Видання також інформувало читачів про реакції на грецьке питання у світі (ставлення Вільгельма II до цієї проблеми, підтримку грецьких прагнень і претензій державами Антанти, про негативну налаштованість італійців до Е. Венізелоса і т. ін.).

На сторінках часопису вміщено матеріали пізнавального плану, зокрема низку історичних публікацій різних авторів (Е. Пападопулос, Е. Павлідіс, Ν. Κ.; ін.) під загальною назвою [36], політичний нарис про грецьких політичних діячів недавнього минулого [37].

Під рубрикою «Επιφυλλάς» [«Підвал»] надруковано «драматичне оповідання» класика грецької літератури Александроса Пападіамантіса «Вишивальниця» (у № 2) й оповідання, вірогідно, місцевого літератора Ν. Ευσταθίου «Аби-як» (у № 2-4). Із приводу публікацій суспільно-політичного спрямування подано два поетичних твори: вірш про Венізелоса (у № 1) та уривок з поезії Д. Г. Павлідіса (Δ. Γ. Παυλίδης) про падіння Константинополя [38].

Змістово-тематичне розмаїття видання знайшло відображення у його гетерогенній рубрикації: «Ειδήσεις εξ Ελλάδος» [«Новини

з Греції»]; «Τα εν Ελλάδι» [«Грецькі справи»]; «Τα εν Ρωσσία» [«Російські справи»]; «Επίκαιρα» [«Актуальне»] (останні новини); «Τελευταία ώρα» [«Остання година»] (новини, отримані переважно телеграфом); «Συνοπτικά ειδήσεις» [«Стислі новини»]; «Δηλώσεις» [«Повідомлення»] (оголошення товариств, газети, консульства і т. д.), «Επιφυλλίς» [«Підвал»] (художні тексти); «Παράγραφοι» [«Параграфи»] (світські новини тощо).

Більшість матеріалів у газеті надруковані на правах анонімності. Підписані публікації подано як під автонімами (Елефтеріос К. Павлідіс (Ελευθέριος Κ. Παυλίδης), Стеліос Роволас (Στέλιος Ροβόλας), Е. Пападопулос (Ε. Παπαδόπουλος), так і під псевдонімами: Понтієць (Πόντιος), Дорієць (Δωριεύς), Правдолюб (Φιλαλήτης), Прибулець (Παρεπίδημος), Біженець (Πρόσφυξ), Прогресист (Προοδευτικός), Дослідник (Ερευνήτης), Острів'янин (Νησιώτης), Мандрівник (Ταξιδιώτης). Деякі статті підписано криптонімами (N. I. G., N. K.).

Газета проілюстрована портретами Венізелоса (у № 1) і Константина Палеолога (у № 5).

Узагальнюючи результати емпіричного дослідження цього видання, насамперед висновуємо, що редакційна політика часопису була спрямована на реалізацію головно функцій транснаціональної та політичної комунікації, консолідації грецької громади та пропаганди ідей панеллінізму — відродження «Великої Греції» в її історичних кордонах.

Аналізуючи українську грекомовну пресу в Греції, констатуємо дефіцит науково-довідкової літератури, бібліографічних даних про культурно-просвітницьку та видавничу діяльність українських організацій у цій країні на початку ХХ ст. Деякі фрагментарні відомості про пресовидавничі практики українців у Греції наявні у колективній монографії Д. Будкова та Д. Веденеєва [4] й статті В. Маркуся в «Encyclopedia of Ukraine». Зокрема, зазначає В. Маркусь, «пресові бюро прикріплені до місій УНР у Лондоні, Софії, Гаазі, Копенгагені, Берліні, Будапешті, Гельсинкі, Парижі, Берні, Лозанні, Афінах та Нью-Йорку випускали бюлетені офіційними мовами їхніх приймаючих країн» [18, р. 214]. Однак у фондах українських і зарубіжних архівів та бібліотек нам не вдалося віднайти цей український грекомовний бюлетень. Гіпотетично можна

припустити, що якщо цей бюлетень й існував, то його видавало пресове бюро Надзвичайної дипломатичної місії (НДМ) УНР у Греції, і він був машинописним (що, вірогідно, пояснює причину неможливості його віднаходження шляхом дистанційного (електронного) ОРАС — доступу до каталогів грецьких книгозбірень).

Під час науково-пошукової роботи у фондах українських архівів і бібліотек, зокрема Центрального державного архіву вищих органів влади та управління України, вдалося віднайти грекомовний аналітико-інформаційний часопис, ревью п. н. «Ελληνο-Ουκρανική Επεθεώρησις» [«Грецько-Український Огляд»] (Афіни, 1919–1920). Перший номер цього видання побачив світ у грудні 1919 р., останній (№ 5) наявний — 20 лютого 1920 р.* [14].

За відомостями українських істориків Н. Миронець та В. Даниленка, громадсько-політичне ревью було створене з ініціативи НДМ УНР у Греції в 1919–1920 рр. [7, с. 79]. Вирішальну роль у виході газети відіграли Модест Левицький (видавець видання) [15] і Ф. Матушевський [16, с. 207]. Останній, ймовірно, був редактором цього видання у 1919 р., а в 1920 р. його на посаді відповідального редактора змінив грек Хр. Г. Михалідіс.

Вірогідно, що одним із визначальних факторів заснування часопису було прагнення зовнішньополітичного відомства Директорії УНР використати часопис як ключовий інструмент в інформаційно-пропагандистській діяльності УНР у Греції. При цьому його мета була дуальна: «...з одного боку, всебічно ознайомлювати греків з Україною, а з іншого — ознайомити українців з сучасною Грецією» [39].

Домінантне місце на сторінках аналітико-інформаційного часопису надавалося пізнавальним матеріалам про Україну, її топоніміку, історію, народознавство [40], географію, демографію й етнографію українців [41], видатних суспільно-політичних діячів України, зокрема С. Петлюру [42], історичним нарисам про відносини, зв'язки греків та українців у ретроспективі, зокрема за часів Візантійської імперії, Київської Русі, в епоху Середньовіччя [43], історичні зв'язки Київського та Константинопольського патріархатів [44], національно-визвольні змагання, державотворчі

* Наявні у фондї ЦДАВОВУ (1919. — № 1, 2 ; 1920. — № 3-5).

та політичні процеси в Україні впродовж 1917–1920 рр. [45], українську культуру, мистецтво.

Лейтмотивом політичних виступів різних авторів, зокрема грецьких інтелектуалів, українських публіцистів, журналістів, західноєвропейських мислителів [46; 47] було обстоювання та захист прагнень українців до створення власної національно-демократичної держави, зокрема УНР. На сторінках видання всебічно й широко висвітлювалася воєнна та суспільно-політична хроніка подій у Наддніпрянській та Наддністрянській Україні наприкінці 1919 р. — на початку 1920 рр., яка подавалася у добірках новин п. н. «Πολιτικόν δελτίον» [«Політичні новини»] та «Στρατιωτικόν δελτίον» [«Воєнні новини»].

У висвітленні тогочасної суспільно-політичної ситуації в Україні можна простежити тенденцію до віктимізації, фреймінг українців як жертв геополітичних амбіцій, претензій «realpolitik» ключових європейських держав на Паризькій мирній конференції 1919–1920 рр. [48; 49]. У виданні аналізувалися міждержавні відносини Директорії УНР, зовнішньополітична діяльність НДМ УНР у різних країнах, зокрема Польщі, у контексті укладення міждержавних угод. У цьому зв'язку на сторінках часопису опубліковано низку відкритих листів та звернень, зокрема дипломата графа М. Тишкевича, офіційних представників східноєвропейського регіону — колишніх «чужорідних народів» Російської імперії на Паризькій мирній конференції. В одному з номерів вміщено звернення українського жіноцтва до жінок світу на захист незалежності й державного суверенітету УНР [50].

Низку статей присвячено аналізу та прогнозуванню економічного розвитку України [51], економічних відносин між Україною та Росією [52].

На сторінках видання, у рубриці «Ουκρανική φιλολογία» [«Українська література»], опубліковано переклади творів класиків української літератури: поему «Одне слово» Лесі Українки (у № 1) (перекладач під крипт. Л. П.), оповідання М. Левицького «Dura lex» (перекладач під крипт. Л. П.); у рубриці «Ουκρανική δημοτική ποίησης» [«Українська народна творчість»] вміщено фольклорні твори, зокрема бувальщини українських кобзарів [53].

У часописі регулярно публікувалися приказки, прислів'я із українського фольклору, рубриковані в «Ουκρανικαί παροιναί» [«Українські приказки»]. Крім зазначених рубрик, у виданні містилися такі: «Επίκαιρα ζητήματα» [«Актуальні питання»] — зведення з фронтів, воєнна та суспільно-політична хроніка подій на Наддніпрянщині та Наддністрянщині; «Παροράματα» [«Помилки»] — уточнення й виправлення помилок, допущених у попередніх номерах газети; «Επιστολαί» [«Епістолярій»] (листи, дописи до газети дискусійного характеру щодо опублікованих матеріалів).

В одному з номерів газети надруковано некролог керівника НДМ УНР у Греції 1919 р. Ф. Матушевського — про його життя, професійну та громадсько-політичну діяльність [54].

Авторами видання були: П. Каролідіс (відомий грецький історик, філософ, публіцист, професор Афінського університету), Федір Матушевський, Модест Пилипович Левицький та Володимир Тимошенко.

Варто зауважити, що суттєвим вектором контрпропагандистської діяльності у редакційній політиці цього грекомовного видання була візуалізація контенту — використання зображального ряду (ілюстрацій, світлин) з метою персуазивної комунікації, унаочнення, обґрунтування, аргументування певних ідеологем, тез про українську історію, політичні та державотворчі процеси в ретроспективі та головню на тогочасному етапі національно-визвольних змагань (1919–1920), національну атрибутику, ідентичність, геральдику, культуру, літературу, мистецтво, географію розселення українців, топоніміку України. Наприклад, для обґрунтування ідеї української державності на історичних етнічних територіях розселення українців регулярно друкувалася політична карта Української Держави епохи Гетьманату П. Скоропадського в міжнародно визнаних кордонах згідно із Брест-Литовським мирним договором 1918 р.

У цьому контексті відзначаємо такий важливий аспект візуалізації видання як акцентуація на персональному вимірі — персоналізації політичного, історичного, літературного, мистецького дискурсів. Промовистими аргументами на підтвердження цієї тези можуть слугувати фотографії, зокрема світлини С. Петлюри, Лесі Українки та інших знакових особистостей української нації.

Висновки та перспективи дослідження

Підсумовуючи результати транснаціонального компаративного дослідження грецької преси в Україні — української грекомовної періодики в Греції, можна зробити низку умовиводів і висновків із проблематики розвідки. Отже, передусім вперше у вітчизняний журналістикознавчий дискурс на підставі історико-бібліографічного дослідження *de visu* введено такі видання: «*Αναγέννησις*» (Одеса, 1917) та «*Ελληνο-Ουκρανική Επιθεώρησις*» (Афіни, 1919–1920). Ідентифіковані, систематизовані та простудійовані пресодруки є важливим, а інколи й незамінним, унікальним джерелом історіографічних відомостей для українських і зарубіжних вчених, які дають змогу розкрити діяльність грецької діаспори в Україні, зокрема в Одесі, та роботу НДМ УНР у Греції на початку ХХ ст.

Висновуємо, що для функціональної спрямованості цих пресодруків характерна бінарна опозиційність, дихотомія, оскільки вони виконували здебільшого різні функції для своєї читацької аудиторії. Спільними для цих видань була лише інформаційна функція — оперативне інформування читачів про суспільно-політичну ситуацію та зарубіжну подієвість відповідного періоду. Однією з головних функцій для українського грекомовного пресодруку була комунікативна, оскільки видання де-факто стало функціональною платформою для транснаціональної комунікації між українськими та грецькими вченими, публіцистами. Симптоматично, що у фреймінгу певних проблем міжнародної тематики можна простежити спільну як для «*Αναγέννησις*», так і для «*Ελληνο-Ουκρανική Επιθεώρησις*» тенденцію до «віктимізації», зокрема окреслення греків і українців як дискримінованої, переслідуваної, постраждалої сторони, наприклад крізь призму проблематики критичного становища понтійських греків та грецьких біженців із Туреччини у 1917 р. або трактування українців як жертв геополітичних амбіцій «*realpolitik*» головних європейських потуг на Паризькій мирній конференції 1919–1920 рр.

Перспективи цього дослідження передбачають подальшу науково-пошукову роботу з метою виявлення української грекомовної періодики Греції міжвоєнної доби, зокрема бюлетеня НДМ УНР в Афінах 1919–1920 рр., грецької преси в Україні першої чверті ХХ ст., довготермінове компаративне студіювання грецької преси

в Україні в діяхронії, вивчення цієї періодики як важливого джерела про діяльність грецьких організацій за кордоном. Дослідження цього емпіричного матеріалу, засвоєння історичного досвіду пресовидавничої роботи українців у Греції на початку ХХ ст., його осмислення та переосмислення на якісно новому рівні українськими та зарубіжними науковцями допоможе Україні виробити оптимальну модель ведення інформаційно-пропагандистської та контрпропагандистської політики за кордоном, зокрема на Балканах, сприятиме поглибленню та розширенню двосторонньої співпраці між Україною та Грецькою Республікою у різних сферах життєдіяльності у ХХІ ст., прискорить інтеграцію нашої держави у європейські та євроатлантичні структури, зокрема Європейський Союз.

1. *Авгитидис К. Г.* Издательская деятельность греков Одессы (1829–1917) / *К. Г. Августидис.* — Одесса, 2003. — 128 с.
2. *Блавацький С.* Контрпропаганда в українській періодиці романо-германськими мовами Європи періоду Паризької мирної конференції (1919–1920 рр.) / *Сергій Блавацький* // Вісник Львівського університету. Сер. «Журналістика». — Львів, 2014. — Вип. 39, ч. 2 — С. 5-15.
3. *Богуславський О.* Організація зовнішньоінформаційної пресової діяльності Міністерства закордонних справ Директорії УНР в останній фазі визвольних змагань 1919–1920 рр. / *Олег Богуславський* // Вісник Запорізького державного університету: Філологічні науки. — Запоріжжя, 2001. — № 4. — С. 1-9.
4. *Будков Д.* Слово правди про Україну. Міжнародно-інформаційна діяльність Української Держави. 1917–1923 рр. : монографія / *Дмитро Будков, Дмитро Веденєєв.* — Київ, 2004. — 204 с.
5. Греки на українських теренах : нариси з етнічної історії, документи, матеріали, карти / *Марія Дмитрієнко, Володимир Литвин, Валерій Томазов, Лариса Яковлева, Олексій Ясь.* — Київ, 2000. — 488 с.
6. Грецько-український огляд, Афіни, чч. 1-5, груд. 1919 — лют. 1920 р. // ЦДАВО України. — Ф. 269, оп. 3, спр. 125. — 80 арк.
7. *Даниленко В. М.* Надзвичайна дипломатична місія УНР у Греції (1919–1920 рр.) / *В. М. Даниленко, Н. І. Миронець.* — Кам'янець-Подільський, 2006. — 136 с.
8. *Животко А.* Історія української преси / *Аркадій Животко.* — Мюнхен, 1989–90. — 334 с.

9. Одеська періодична преса років революції та громадянської війни 1917–1921 / опис *Г. Д. Штейнванда* ; за ред. *С. Л. Рубінштейна*. — Одеса, 1929. — 174 с.
10. *Палькова О.* Век греческой журналистики в России [Електронний ресурс] / *О. Палькова* // Греческая газета (сетевая версия). — 2003. — Апр.–май (№ 8). — Режим доступу: <http://www.greekgazeta.ru/archives/pomer08/articles/16.shtml>. — Назва з екрана.
11. *Терентьева Н.* Греки в Украине: экономическая и культурно-просветительская деятельность (XVII–XX вв.) / *Наталья Терентьева*. — Київ, 1999. — 352 с.
12. *Терентьева Н. О.* Греки в Україні: історія та сучасність : навч. посіб. для студ. вищих навчальних закладів / *Н. О. Терентьева, К. В. Балабанова*. — Київ, 2008. — Ч. 1. — 352 с.
13. *Уварова О.* До історії грекомовної періодики в Одесі на початку ХХ ст.: справа видавців газети «Еллінікос Астир» / *Олена Уварова* // Збірник праць Науково-дослідного інституту пресознавства / відп. ред. *М. М. Романюк* ; НАН України, ЛННБ України ім. В. Стефаника, НДІ пресознавства. — Львів, 2015. — Вип. 5 (23). — С. 106-111.
14. Україна–Греція: архівна та книжкова спадщина греків України : наук. зб. / заг. ред.: *В. А. Смолій* та ін. — Київ, 1998. — 169 с.
15. *Юкало В.* Він лікував людей і мову: про Модеста Левицького — український письменник ХХ ст. / *В. Юкало* // Дивослово (Київ). — 2000. — № 7. — С. 26-30.
16. *Якобчук С. О.* Щоденник Ф. П. Матушевського як історичне джерело / *С. О. Якобчук* // Архіви України (Київ). — 2009. — № 6. — С. 204-211.
17. *Kubijovyc V.* Greeks / *V. Kubijovyc, R. Renkus, A. Zhukovsky* // Encyclopedia of Ukraine / edited by *V. Kubijovyc*. — Toronto ; Buffalo ; London, 1988. — Vol. 2. — P. 95-97.
18. *Markus V.* Press and information bureaus abroad / *Vasyl Markus* // Encyclopedia of Ukraine / edited by *D. H. Struk*. — Toronto ; Buffalo ; London, 1993. — Vol. 4. — P. 213-215.
19. Η υπουργική μεταβολή Αθηνών [Зміна уряду в Афінах] // «Αναγέννησις» (Одеса). — 1917. — N 1.
20. *Ιωάννης Θ. Γ. Ορφανίδης.* Ελικρινής επίσκοπος [Ορφανίδης Ιωάννης. Чесний огляд] // «Αναγέννησις» (Одеса). — 1917. — N 2.
21. «Αντί χρονογραφήματος» [«Замість хроніки»] // «Αναγέννησις» (Одеса). — 1917. — N 2.
22. Η επανάστασις του Ζακύνθου [Повстання на Закинті] // «Αναγέννησις» (Одеса). — 1917. — N 3.

23. Η παραίτησις του Βασιλέως [Зречення короля] // «Αναγέννησις» (Οδеса). — 1917. — Ν 7.
24. Η εν Ελλάδι κρίσις [Грецька криза] // «Αναγέννησις» (Οδеса). — 1917. — Ν 7, 9, 12.
25. *Ανδρόνικος Αρ.* Ο Ελευθέριος Βενιζέλος και ο τέως Βασιλεύς Κωνσταντίνος [*Ανδρονік А.* Елефтеріос Βενізелос і колишній король Константин] // «Αναγέννησις» (Οδеса). — 1917. — Ν 9-10.
26. *Ελευθέριος Κ. Παυλίδης.* Ελευθέριος Βενιζέλος [*Павλιδіс Елефтеріос Κ.* Елефтеріос Βενізелос] // «Αναγέννησις» (Οδеса). — 1917. — Ν 1.
27. Ο πολιτι[κ]ός τετράλογος του Ελ. Βενιζέλου [Чотири політичні заповіді Е. Βενізелоса] // «Αναγέννησις» (Οδеса). — 1917. — Ν 1.
28. *Παυλίδης Ελευθέριος.* Πανελλήνιον εν Ρωσσία συνέδριον [*Павлιδіс Елефтеріос.* Загальний з'їзд греків Росії] // «Αναγέννησις» (Οδеса). — 1917. — Ν 2, 10, 14, 18.
29. Ελληνική τών αρρένων σχολή εν Οδησσώ [Грецька чоловіча школа в Одесі] // «Αναγέννησις» (Οδеса). — 1917. — Ν 1, 14-16.
30. Τα πρώτα βήματα πανελληνίου Συνεδρίου και η κοινότης Θεοδοσίας [Перші кроки загальногрецького з'їзду і громада Феодосії] // «Αναγέννησις» (Οδеса). — 1917. — Ν 14.
31. Γράμματα εξ Αρμαβίρ [Листи з Армавіра] // «Αναγέννησις» (Οδеса). — 1917. — Ν 19.
32. *Στέλιος Ροβόλας.* Ας ξυπνήσουμε [*Роволаσ Стеліос.* Пробудімоє!] // «Αναγέννησις» (Οδеса). — 1917. — Ν 4.
33. *Πόντιος.* Σώσατε των Ελληνισμών του Πόντου [*Понтієць.* Порятуйте греків Понту] // «Αναγέννησις». — Οδеса, 1917. — Ν 13.
34. Σώσωμεν τον Ελληνισμόν του Πόντου [Порятуймо греків Понту] // «Αναγέννησις». — Οδеса, 1917. — Ν 14.
35. *Πρόσφυξ.* Παράπονα πρόσφυγος [*Біженець.* Нарікання біженця] // «Αναγέννησις» (Οδеса). — 1917. — Ν 13.
36. Επί τη επετείω της αλώσεως της Κωνσταντινουπόλεως» [З нагоди річницї падіння Константинополя] // «Αναγέννησις» (Οδеса). — 1917. — Ν 5.
37. *Πολιτικολόγος.* Περί των πολιτικών ανδρών της Ελλάδος [*Політикан.* Про політичних діячів Греції] // «Αναγέννησις» (Οδеса). — 1917. — Ν 6.
38. Η σπηλιά της Χρυσόπορτας [Печера Золотих воріт] // «Αναγέννησις» (Οδеса). — 1917. — Ν 5.
39. Η Έκδοσις... [Видання...] // «Ελληνο-Ουκρανική Επιθεώρησις» (Αθήναι). — 1919. — Ν 1.
40. *Καρολίδης Π.* Τίς η Ουκρανία και τίνες οι Ουκρανοί [*Καρολιδіс Π.* Що таке Україна і хто такі українці] // «Ελληνο-Ουκρανική Επιθεώρησις» (Αθήναι). — 1919. — Ν 1.

41. Το έδαφος και ο πληθυσμός της Ουκρανίας [Територія і населення України] // «Ελληνο-Ουκρανική Επιθεώρησης» (Αθήναι). — 1919. — Ν 1.
42. Ο Πετλιούρα [Петлюра] // «Ελληνο-Ουκρανική Επιθεώρησης» (Αθήναι). — 1919. — Ν 2.
43. *Καρολίδης Π.* Ουκρανοί και Έλληνες [*Καρολίδης Π.* Українці та греки] // «Ελληνο-Ουκρανική Επιθεώρησης» (Αθήναι). — 1919. — Ν 2.
44. Ο ιστορικός δεσμός της Ουκρανικής Εκκλησίας μετα της Εκκλησίας της Κωνσταντινουπόλεως [Історичний зв'язок української церкви із константинопольською] // «Ελληνο-Ουκρανική Επιθεώρησης» (Αθήναι). — 1920. — Ν 5.
45. Ο Ουκρανικός αγών [Українська боротьба] // «Ελληνο-Ουκρανική Επιθεώρησης» (Αθήναι). — 1920. — Ν 4.
46. Ο Γεώργιος Μπραντές δια την Ουκρανίαν [Георг Брандес про Україну] // «Ελληνο-Ουκρανική Επιθεώρησης» (Αθήναι). — 1920. — Ν 3.
47. *Λουκιανός Γκασπαρέν.* Η ανεξάρτητος Ουκρανία [*Люсьєν Γασпарєν.* Незалежна Україна] // «Ελληνο-Ουκρανική Επιθεώρησης» (Αθήναι). — 1920. — Ν 5.
48. Η Ουκρανική τραγωδία [Українська трагедія] // «Ελληνο-Ουκρανική Επιθεώρησης» (Αθήναι). — 1920. — Ν 3.
49. Το τελευταίον θύμα [Остання жертва] // «Ελληνο-Ουκρανική Επιθεώρησης» (Αθήναι). — 1920. — Ν 4.
50. Αι γυναίκες της Ουκρανίας [Жінки України] // «Ελληνο-Ουκρανική Επιθεώρησης» (Αθήναι). — 1919. — Ν 2.
51. *Ματουσιέφσκη Θ.* Αι οικονομικά δυνάμεις της Ουκρανίας [*Ματουσιέφσκιη Φ.* Економічний потенціал України] // «Ελληνο-Ουκρανική Επιθεώρησης» (Αθήναι). — 1919. — Ν 1.
52. *Τιμοσιένκο Β.* Αι μεταξύ Ουκρανίας και Ρωσσίας οικον[ομικά] σχέσεις [*Τιμοσιένκο Β.* Економічні відносини між Україною та Росією] // «Ελληνο-Ουκρανική Επιθεώρησης» (Αθήναι). — 1920. — Ν 3.
53. Τα δυο αδέρφια [Два брати] // «Ελληνο-Ουκρανική Επιθεώρησης» (Αθήναι). — 1919. — Ν 2, 5.
54. Θεόδωρος Ματουσιέφσκη [Федір Матушевський] // «Ελληνο-Ουκρανική Επιθεώρησης» (Αθήναι). — 1919. — Ν 1.